

Zofiowo_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	czarnkowsko-trzcianecki	
Gmina	Czarnków	
Miejscowość	Zofiowo	

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	07.08.2013 r.	Miejsce wykonania	dom sołtyski
Czas trwania	2 h 42 min	Forma i wielkość	nagranie audio, plik MP3, 223MB
Przeprowadzający	brak informacji	Komentarz	W wywiadzie wzięły udział osoby zaangażowane w kulturowe życie wsi; nazywające siebie nieformalnym Kołem Gospodyń Wiejskich

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
021_CZA_ZO	M	brak informacji		
022_CZA_ZO	K	brak informacji		
023_CZA_ZO	K	brak informacji		
024_CZA_ZO	K	brak informacji		
025_CZA_ZO	K	brak informacji		
026_CZA_ZO	K	brak informacji		

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	022_CZA_ZO „Sofienberg było.”
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstw)	021_CZA_ZO „Mamy Wybudowanie. Jest Krzyżówka, jak się jedzie na Trzciankę.” 023_CZA_ZO „Jest też kisówka, to jest droga, dojazd do Noteci i do śluzy, przy domu nr 38.” 026_CZA_ZO „To są też Huby, na Hubach.” 025_CZA_ZO „Na dwa domy tutaj mówi się Zuhauzy, z niemieckiego, to były takie drewniane domy celne.”
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	022_CZA_ZO „Jest Noteć, mamy też dużo stawów, ale to są takie dzikie, tam dzieci się nawet potopiły.”
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	024_CZA_ZO „Kiedyś był ‘drewniany kamień’, później się na niego mówiło ‘biały kamień’. To było koło przystanku.” 021_CZA_ZO „Tam robili kanalizację i ten kamień przekopali, wywalili chyba gdzieś.”
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	024_CZA_ZO „To byli Zabugole.”
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	021_CZA_ZO „Mamy akt lokacyjny, który przetłumaczył pan Ożegowski i on był inicjatorem tej zimnej zośki: “Wieś została założona w 1772 r. [przyp. bad. – informator czyta dokument „Tłumaczenie oryginalnego przywileju założycielskiego”] Generalny przywilej założycielski nowoutworzonej na Czarnkowskich gruntach kolonii Sofienberg wszystkich mych potomków oraz tych, których tu łączę, ja Hrabia Mikołaj

Świniarski, dziedzic i sędzia Czarnkowa, Śmieszkowa, Kruszewa, etc. etc. Powiadamiam, iż założonej przeze mnie, po tamtej stronie rzeki Noteć, nowej kolonii i w moich czarnkowskich gruntach wprowadzam nową organizację i zarządzenie, które częściowo uporządkują i częściowo przyniosą niejaki korzyści tamtejszym mieszkańcom. Nowej kolonii nadaję nazwę Sofienberg, niniejsza kolonia składa się z 31 gospodarstw (...). Istnieje zgoda co do tego, że religia i uprzednie wykształcenie dają lepszych ludzi. Chcę też przyjąć z pomocą mieszkańcom Sofienbergu i przyrzekam im budynek szkoły z odpowiednimi oborami w ciągu roku na mój własny koszt postawić w Sofienbergu, a równocześnie dodam nauczycieli tej religii, którą z obu wyznań mieszkańców Sofienbergu wyznaje większość. Zamierzam także przeznaczyć dodatkowy pokój na izbę szkolną, w którym powinny odbywać się nabożeństwa. Do szkoły daję także jeszcze moich twardych gruntów dwie morgi, tyle ile mieszkańcy potrzebują na cmentarz dla pochowania swoich zmarłych i mnie. Trzy morgi nadaję na łąki, wolne od świadczeń (...). Urząd każdego sołtysa wymaga trudu, dlatego otrzymuje ode mnie na zawsze, co roku dwie morgi magdeburskie ziemi.” - To jeszcze jak M. był, to tą ziemię jeszcze sołtys posiadał, to tak z 20 lat temu jeszcze było, obowiązywało, W. jeszcze też miał.

“Ponieważ kilkakrotnie wymieniane nowe osiedla z powodu przyczyn rodzinnych nazwano Sofienbergów (synowa Zofia z Herburtów). Chcę ja, a także moi spadkobiercy winni w dniu Zofii, mieszkańcom Sofienbergu podarować tonę piwa, którą proszę ode mnie przyjąć i spokojnie skosztować” – tak, że jest ciekawe, stąd ta nazwa właśnie pochodzi niby, od tej Zofii.”

Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne

1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	022_CZA_ZO „To na świetlicy jest jakaś zabawa jedynie, albo dla dzieci jakieś wróżby”.
2.	św. Marcina/11 listopada	024_CZA_ZO „To się robi rogaliki, tak już bardziej się obchodzi. Kiedyś się robiło z białym makiem, a teraz nie wolno siać, więc raczej z tym ciemnym makiem.”
3.	Adwent	024_CZA_ZO „To nic specjalnego. Kiedyś w tym czasie to się darło pierze. Gołębie wpuszczali, żeby fruwało to pierze. To się darło na poduszki i kołdry.”

4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	<p>025_CZA_ZO „U nas zawsze było kładzenie pod poduszkę jakiegoś upominku”.</p> <p>026_CZA_ZO „No i prezenty do butów”.</p> <p>024_CZA_ZO „No, a jak czyszczą. Mi się wydaje, że to kiedyś było bardziej obchodzone.”</p>
5.	Wigilia	<p>025_CZA_ZO „Od rana jest gotowanie potraw. Raczej rodzinie się spotykamy, jest duży stół, dużo ludzi.”</p> <p>022_CZA_ZO „Jest groch z kapustą, pierogi z kapustą, ruskie i na słodko, chociaż robiłam z jagodami, ale teraz robię tylko z jabłkami, bo jagody są cierpkie.”</p> <p>021_CZA_ZO „Specjalnie dla mnie są robione takie blinki z makiem, to są placki, robi się mak na gęsto z miodem i kładzie się na te placki.”</p> <p>023_CZA_ZO „Musi być zupa grzybowa, makiełki, zupa rybna, kompot z suszu.”</p> <p>025_CZA_ZO „Barszcz obowiązkowo, karp, śledzik też.”</p> <p>023_CZA_ZO „Tak, że my nadal pościmy, nie przestawiliśmy się na te nowe zasady.”</p> <p>022_CZA_ZO „Ja na przykład robię kutię, ale kupuję tą gotową, opłukaną już.”</p> <p>[Choinka]</p> <p>025_CZA_ZO „Rano w Wigilię choinkę ubieramy, zawsze żywa jest. Ciasteczka też zawieszamy, ale to jest praca dla dzieci. Kiedyś to dodatkowo były jeszcze łańcuchy papierowe robione, jeszcze orzechy laskowe i włoskie. To zazwyczaj dzieci ubierają, ale czasami się nie chce i ja muszę dokończyć.”</p> <p>[Zwyczaje]</p> <p>022_CZA_ZO „Tradycją jest wyciąganie siana spod obrusu, kto najdłuższe wyciągnie, ten najdłużej będzie żył.”</p> <p>024_CZ_ZO „Też czasami panny to wyciągają, żeby zobaczyć, która pierwsza za męża wyjdzie”</p> <p>[Inne]</p> <p>024_CZA_ZO „Mamy taką wspólną Wigilię dla samotnych i starszych, Caritas to organizuje. Przeważnie to jest 80-90 osób, ale to jest z kilku wsi – Kuźnicy, Radolinka, Bukowca... Śpiewamy kolędy, jemy.”</p>

6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Brak informacji.
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>022_CZA_ZO „Kilka lat mieliśmy na sali imprezę. Ale tak co roku, to robimy sobie kulig! Z młodzieżą też, wszyscy. Ciągnik ciągnie sanki, 10 sań takich na 3 osoby. Później mamy ognisko i kiełbaski. No, oczywiście to wszystko, jeśli jest śnieg.”</p> <p>023_CZA_ZO „Wystawianie bram jest, ale teraz już to przybrało taki charakter chuligaństwa, rozwalają różne rzeczy po drodze, skrzynki, wyginają bramy, komuś daszek taki blaszany wywalili.”</p> <p>022_CZA_ZO „Kiedyś wystawiali wozy na pole, albo wciągali na dach.”</p>
8.	Trzech Króli	024_CZA_ZO „Gospodarz jak przyjeżdżał z kościoła ze święconą kredą, to chlew dookoła przechodził i na pewnej wysokości tą kredą obrysowywał, żeby zabezpieczyć od uroków. No i też się pisze K+M+B na drzwiach do domu.”
9.	Kolędnicy	026_CZA_ZO „To jeszcze chodzą kolędnicy, jest król, diabeł, pastuszek. Zazwyczaj 3-5 osób, zaśpiewają kolędę i idą dalej.”
10.	MB Gromniczej	<p>022_CZA_ZO „Czasami zapalam gromnicę podczas burzy, czasami nie.”</p> <p>025_CZA_ZO „No tak różnie u każdego.”</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	024_CZA_ZO „Pączki to cały karnawał, ale w tłusty czwartek to szczególnie.”
12.	Topienie Marzanny	023_CZA_ZO „Jak szkoła była tutaj. to więcej robili w tym temacie, wędrowali z tą marzanną, palili ją i topili.”
13.	Środa Popielcowa	023_CZA_ZO „Kiedyś się nauczycielowi na plecy przyczepiało woreczek z popiołem, a później to się rozwalało.”
14.	Śródpoście	Brak informacji.
15.	Niedziela Palmowa	021_CZA_ZO „To było tak, że jak się wychodziło z kościoła, to każdy miał palmę i mówiło się: ‘palma bije, nie zabije, za 6 dni, za 6 nocy doczekamy Wielkanocy’ ”
16.	Triduum Paschalne	022_CZA_ZO „To są Boże Rany, co się tą witką uderza. Ale teraz to mało jest obchodzone”

17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>„Święcenie pokarmów było przy krzyżu, ale zmieniono i jest przy figurze.”</p> <p>021_CZA_ZO „U nas jest taka tradycja, to ze wschodu, z Białorusi nasi rodzice przywieźli. Mamy te święcone jajka, po śniadaniu każdy sobie wybiera jajko, sprawdza, które jest lepsze, mocniejsze, można o zęby popukać. Wtedy każdy ma to jajko i się puka jajkiem o jajko, taka bitwa. Jedno pęknie, inne nie, tak że ktoś wygrywa. Myślę, że nasze dzieci to przejmą.”</p> <p>024_CZA_ZO „To dzieci robią gniazdka w sianie, albo mchu. Jak ktoś ma pomysł, to nawet na drzewie potrafi zawiesić te prezenty.”</p> <p>022_CZA_ZO „Mój dziadek nam to robił, też zawsze jakieś słodycze i pieniądze wkładał do tych gniazdek.”</p> <p>022_CZA_ZO „Ja baranka robię ręcznie, bez foremki. Tak, że rzeźbię w maśle. Stoi na desce, łopatką drewnianą układam, mam wszystkie części ukulane i nożem to też robię. Do święconki to właśnie to masło, szynka, jajka, sól i pieprz, ale chrzanu nie daję.”</p> <p>025_CZA_ZO „Kawałek babeczki musi być.”</p> <p>023_CZA_ZO „Pisanki są.”</p> <p>022_CZA_ZO „To najpierw się wosk rozgrzewa, a później maluje po jajku, później jajko się gotuje i jak się wyjmie, to ten wosk odpada i wtedy widać wzór, bo to się tak odbarwiło. To musi być specjalny wosk i urządzenie takie na patyku.”</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>021_CZA_ZO „Śmingus dyngus jeszcze jest, ale już mniej. Ale przecież w tym roku było zimno”</p> <p>023_CZA_ZO „No, śnieg był. Ale tutaj we wsi się leje też młódzież. A w domu jest bałagan, kto pierwszy się obudzi ten leje innych.”</p>
19.	Zielone Świątki	<p>025_CZA_ZO „To się przystrajało brzozą i tatarakiem. Brzoza przed wejściem do domu z obu stron, a tatarak w oknach. Teraz tataraku już nie ma, brzozę jeszcze czasami się da.”</p> <p>025_CZA_ZO „To już od paru lat zanika.”</p>
20.	Boże Ciało	<p>021_CZA_ZO „Kiedyś łamało się gałązki brzozy i to wisiało, a jak była burza, to kilka listków moja babcia wrzucała do pieca i się paliło. i to miało pomagać przeciw burzy.”</p> <p>023_CZA_ZO „To też te gałązki się przynosi i się wsadza w</p>

		<p>pole kapusty, żeby robaki nie jadły.”</p> <p>022_CZA_ZO „U nas jest tak zrobione, że każda wieś robi ołtarz.”</p> <p>025_CZA_ZO „Są 4 ołtarze – 3 wioski i jeszcze bloki. Z ołtarza się zabiera brzozy, stawia się gdzieś w domu.”</p> <p>024_CZA_ZO „Na zakończenie oktawy Bożego Ciała wianki się robiło z tych kocanków żółtych”</p> <p>025_CZA_ZO „Moja mama to robiła co najmniej 7 wianków – z mięty, z rozchodnika, z różnych ziół, z macierzanki, z krwawnika, takich różyczek.”</p>
21.	św. Jana	Brak informacji.
22.	MB Zielnej	025_CZA_ZO „To są bukiety ze zboża, owoców.”
23.	MB Siewnej	Brak informacji.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Brak informacji.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	025_CZA_ZO „Są nabożeństwa majowe przy figurze. Przychodzą ludzie, modlą się, śpiewają. To starsze osoby pamiętają, w zasadzie to coraz mniej jest.”
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	<p>024_CZA_ZO „Czerwoną wstążkę to do wózka dają, przed urokami bronią.”</p> <p>025_CZA_ZO „Jak się urodziła córka K. i miała już tak miesiąc, teściowa ją wzięła na spacer i tam jakaś sąsiadka patrzyła, bo się spotkały. Musiała wrócić do domu, bo mała cały czas płakała. No i K. lizała jej czoło i przeszło temu dziecku, uspokoiło się. To było 18 lat temu.”</p>
2.	Ślub i wesele	023_CZA_ZO „No poltry mamy, to nie jest wszędzie, nie wszędzie to znają. Kiedyś to było w piątek, a teraz jest tydzień wcześniej”.
3.	Śmierć i pogrzeb	Brak informacji.
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.

Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		Brak informacji.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		024_CZA_ZO „Tylko w Zofiowie je się grochówkę z kwaśną kapustą.” 025_CZA_ZO „Tak, ja to bardzo lubię. To jest od dawna, bo to moja mama robiła też, więc to pewnie jest poznańskie.” 025_CZA_ZO „To grochówka normalna, a tej kapusty włożę sobie do środka tak z boczku i sobie biorę tyle, ile chcę. Ale nie wiem, skąd ta potrawa jest, ja się tutaj z tym spotkałam.”
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		022_CZA_ZO „Mamy pana H. i panią R. G. Organizują plenery malarskie w różnych miejscach. Mieszkają pod numerem x, ale teraz są pewnie na jakimś wyjeździe.”
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	022_CZA_ZO „Tak, mamy krzyż przydrożny. On został przestawiony na drugą stronę ulicy.”
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	022_CZA_ZO „Figura Pana Jezusa pod krzyżem. To jest od 47 roku i stoi ciągle w tym samym miejscu na prywatnej działce. Mieszkańcy się nim opiekują.”
4.	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Brak informacji.
6.	Lokalne odpusty	022_CZA_ZO „To Franciszka Ksawerego w Kuźnicy jest 3 grudnia, a w Bukowcu jest w czerwcu.”

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	<p>025_CZA_ZO „Kiedyś dożynki wiejskie częściej bywały. Jechali powózką po gospodarzy dożynek, tych najlepszych. Dzieci miały obowiązkowo występy, był poczęstunek. Robiliśmy zawsze trzy wieńce, jeden do kościoła i jeden dla gospodarza, i jeden dla gospodyni. Nieduże wieńce, 3- albo 4-ramienne. Przystrojone kwiatami, no i zboże oczywiście. To z witek były robione żeberka i obwijały się zbożem, np. żyto z dwóch stron jedna układała, a druga przywiązywała. W środku był owies. Jednego roku zrobiliśmy 4 ramiona z siana, a w środku było zboża niedużo i kwiaty świeże, np. cynie. Też koszyk z owocami i warzywami, cukinia, marchewki, winogrona, jabłko. Były konkursy na wieńce i w tej chwili też są.”</p> <p>021_CZA_ZO „Dożynki takie się skończyły, jak weszła komercja i chodziło o to, że nie można było znaleźć gospodarza i gospodyni. Nawet na tych dożynkach gminnych jest trudno znaleźć. Bo kiedyś było, że ci gospodarze byli fundatorami, trzeba się było zastawić, a postawić, to kosztowało. A jak młodzi zaczęli na gospodarstwach robić, to powiedzieli, że takiego wała, co oni będą im stawiać. Gmina teraz robi to tak, żeby ci gospodarze nie ponosili kosztów, tylko jakies symboliczne. Młode pokolenia inaczej myślą.”</p> <p>022_CZA_ZO „Teraz dożynki będą w Gębicach. Ostatnio mieliśmy 4. miejsce, kiedyś 3. miejsce. Ale to jest trochę tak... bo niektóre wieńce są robione przez plastików, a nie mieszkańców wsi. Kiedyś na górze tego wieńca mieliśmy bociana, ale w tym roku robimy jeszcze bardziej kolorowe.”</p>
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	Brak informacji.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	<p>[Zimna Zośka]</p> <p>022_CZA_ZO „Zośka, to jest impreza na cześć imienia Zofia, od którego pochodzi nazwa naszej wsi. W tym roku mieliśmy mecz, w którym panowie grali w kaloszach, a panie grały w trampkach. Sędzia może nie był do końca uczciwy, bo dał paniom wygrać. Zapoczątkowaliśmy historię Zofiowa, mamy takie dwie tablice z informacjami, starymi zdjęciami, mapami, z czasów wojennych i przedwojennych są informacje. Mamy list lokacyjny, legendy różne.”</p>

[Święto Bociana]

022_CZA_ZO „Było też Święto Bociana, bo tutaj jest szlak bocianich gniazd. Ale w tym roku niestety bardzo dużo bocianów wyginęło, bo było zimno i padało. To dwa lata temu, jak mieliśmy tę imprezę, to 54 bociany krążyły nad boiskiem, to było coś niesamowitego.”

[Inne]

022_CZA_ZO „Obchodzimy Dzień Babci, Dzień Mamy, Dzień Kobiet, zabawy karnawałowe, andrzejkowe. Same gotujemy zazwyczaj. Przychodzi każdy kto ma tylko ochotę. Dzień Babci i Dzień Mamy jest darmowy. A tak, to tylko symboliczne 10-15 zł.”